

Heist en Vincent van Gogh

P. D'Halluin

Honderd jaar geleden overleed Vincent Van Gogh. Deze gebeurtenis wordt herdacht op talrijke plaatsen waar van Gogh heeft verbleven. Het wekt misschien wel enige verwondering wanneer wij aanhalen dat ook Heist kon opgenomen zijn in het rijtje verblijfplaatsen van deze geniale meester. In 1881 was het nochtans bijna zover.

Na een mislukte evangelische zending in de Borinage, verhuisde Van Gogh in oktober 1880 naar Brussel. Hij kon er - op voorstel van zijn broer Theo - zijn intrek nemen bij de Nederlandse schilder Anthon van Rappard (1858-1892).

Maar in maart 1881 besloot van Rappard te verhuizen naar Nederland. In een brief van 2 april 1881 () schreef Vincent het volgende naar zijn broer Theo : "Voor een week of wat kan ik bij Rappard blijven werken, maar dan zal deze waarschijnlijk vertrekken. Mijn slaapkamertje is te klein, en 't licht is er niet goed, en de lui zouden er op tegen hebben dat ik 't licht van 't raam gedeeltelijk afsloot; ik mag zelfs mijn etsen niet aan de muur hangen, of mijn teekeningen. Als Rappard dus van hier gaat in Mei, dan moet ik verhuizen, en zou alsdan zeer graag een tijd buiten gaan werken, Heyst, Calmphout, Etten, Scheveningen, Katwijk, of waar dan ook ...". "Evenwel bij preferentie een plaats waar kans is om in aanraking te komen met andere schilders, en zoo mogelijk samen te wonen en te werken, omdat dat goedkooper en beter is".

Heist was in 1881 reeds een gekende plaats bij schilders. De kunstenaars Felicien Rops en Louis Artan en de dierenschilder Louis Robbe verbleven en werkten toen reeds in Heist. Men zocht er de ongereptheid van het open duinenlandschap, de zee en de inwerking van het licht. Ook later verbleven nog talrijke kunstenaars in Heist en vonden er ondermeer een onderkomen bij de schilder Louis Bellis die een gemeubeld kamertje ter beschikking stelde.

Precies de mogelijkheid om samen te werken met andere kunstenaars wordt door Van Gogh speciaal benadrukt. Wist Van Gogh dan dat Heist die mogelijkheid kon bieden ? Wel hij was op de hoogte dat Heist in elk geval een aantrekkelijke plaats was, want enkele lijnen verder schreef hij in dezelfde brief : "Heyst en Calmphout zij zeer schilderachtig ...". Het is opvallend dat Heist telkens op de eerste plaats wordt vernoemd, waaruit men zou kunnen afleiden dat Van Gogh inderdaad deze verblijfplaats prefereerde.

))) V.W. VAN GOGH, Verzamelde brieven van Vincent van Gogh, Amsterdam - Antwerpen, 1955

Bovendien haalt Van Gogh in dezelfde brief Heist nog voor een derde maal aan. In die passage anticipeert hij ook naar zijn latere geestesgesteldheid die hem zoveel parten zal spelen, maar tegelijk ook zijn legendarische roem zal bezorgen. "Een boer die mij een ouden boomstronk ziet teekenen, en mij een uur lang daar voor ziet zitten, denkt dat ik gek ben, en lacht mij uit natuurlijk. Een jonge dame die haar neus optrekt voor een werkman in zijn gelapt en bestoven en doorzweet werkpak kan zich natuurlijk niet begrijpen waarom iemand de Borinage of Heyst bezoekt, en tot de maintenages van een kolenmijn afdaalt, en ook die komt tot de conclusie dat ik gek ben".

Het is opmerkelijk dat alle mogelijke verblijfplaatsen nu achterwege worden gelaten en alleen Heist wordt vernoemd !

Het is waarschijnlijk dat Van Gogh Heist nooit heeft bezocht. In zijn uitvoerige briefwisseling met zijn broer maakt hij er nooit melding van. Bovendien ontbraken hem de financiële middelen. Mogelijks was het van Rappart die van Gogh getipt heeft over deze verblijfplaats. Wij weten dat van Rappart rond 1880 Damme heeft bezocht. Daar maakte hij een prachtige geaquarelleerde tekening met een zicht op het stadhuis van Damme ()). Vermoedelijk heeft van Rappart dan ook het nabijgelegen Heist bezocht en er mogelijk ook verbleven. Toendertijd was Heist de derde belangrijkste badplaats, na Oostende en Blankenberge.

Maar ook zijn lesgever aan de Brusselse academie kan hem over Heist gesproken hebben. Deze lesgever was Adriaan Johannes Madiol (1845-1927). In een brief gedateerd 16 februari 1881 ()) schrijft Van Gogh in een post-scriptum : "De schilder, bij wien ik nu les neem, heeft op 't oogenblik o.a. een zeer goed schilderij onderhanden van een visscher van Blankenberg". In dezelfde brief heeft Van Gogh het ook over het verzamelen van kostuums, waarbij hij graag een vrouwenkostuum "... als dat van Blankenberg" zou willen. Het lijkt heel aannemelijk dat Adriaan Madiol in Blankenberge heeft gewerkt en derhalve ook het nabijgelegen Heist kan bezocht hebben.

Dat Van Gogh uiteindelijk gekozen heeft voor een verblijf bij zijn ouders te Etten is volledig te verklaren op financiële gronden : "'t Goedkoopste was allicht dat ik dezen zomer te Etten doorbracht, er is daar stof genoeg" ()). Op 12 april 1881 verliet Van Gogh Brussel en vertrok naar Etten om er zijn eerste echte schilderijen te maken.

Vijf jaar later vestigde Van Gogh zich in Antwerpen. Maar Heist bleek hem nog steeds te intrigeren. Want in een brief gedateerd januari 1886 ()) vinden wij nog een laatste verwijzing naar Heist wanneer Van Gogh zich lovend uitlaat over het schilderij "dames die op een ezel rijden te Heyst" van Jan Verhas (1834-1896) ()). Deze kunstenaar verbleef vanaf 1882 geregeld in Heist en maakte er verschillende schilderijen,

))) Deze tekening bevindt zich momenteel in het centraal museum van Utrecht.

))) V.W. VAN GOGH, o.c., Brief 141.

))) Ibidem, Brief 142.

))) Ibidem, Brief 443.

))) Het schilderij bevond zich toen (in 1886) in het Musée Moderne te Antwerpen.

waaronder het vermelde werk en waarover Van Gogh schreef : "De Verhas doet er goed, is een knap schilderij in elk geval, gedurfd van kleuren ...". In dezelfde brief opperde Van Gogh zelfs de mogelijkheid om samen te gaan werken met Verhas in diens atelier.

Een paar maanden later verhuisde Van Gogh opnieuw, nu definitief, naar Frankrijk. In Heist heeft Van Gogh nooit kunnen verblijven.

Bibliografie

DEVENT, G., Kunstschilders te Heist en Knokke, Rond de Poldertorens, XVII, 3, 1975.

HULSTER, J., Lotgenoten. Het leven Van Vincent en Theo van Gogh, Weesp, 1985.

VAN GOGH, V.W., Verzamelde brieven van Vincent van Gogh, Amsterdam-Antwerpen, 1955.

Van Gogh en Belgique. Tentoonstellingscatalogus. Musée des Beaux-Arts de Mons, Bergen, 1980.